

MOTIVLARNING FUNKSIYALARI VA TURLARI.

Shodmonov Asrorxon Boboxonovich

Qashqadaryo viloyati G'uzor tumani 31- maktab psixologi.

Annotatsiya: Motivatsiya — bu odamlar va boshqa hayvonlarning ma'lum bir vaqtda xatti-harakatni boshlashi, davom ettirishi yoki to'xtatishi sababi. Motivatsion holatlar odatda agent ichida harakat qiluvchi, maqsadga yo'naltirilgan xatti-harakatlarga moyillikni yaratadigan kuchlar sifatida tushuniladi. Ko'pincha turli xil ruhiy holatlar bir-biri bilan raqobatlashadi va faqat eng kuchli holat xatti-harakatni belgilaydi. Bu shuni anglatadiki, biz biror narsani amalga oshirmasdan turib, biror narsa qilishga undashimiz mumkin. Ushbu maqolada motivatsiya va uning funksiyalari, turlari, motivlar va ularning turlari haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: Motivatsiya, motiv, jismoniy va aqliy funksiyalar, ijobiy motivlar, inson.

Motivatsiya - bu uning ehtiyojlari bilan bog'liq bo'lgan insonning ichki holati. Motivlar jismoniy va aqliy funksiyalarni faollashtiradigan, insonni harakatga va maqsadga erishishga undaydigan harakatlantiruvchi kuchdir.

Motivlarning funksiyalari va turlari:

Inson motivlarining asosiy turlari oltita komponentni o'z ichiga oladi:

Tashqi motivlar. Ular tashqi komponentlardan kelib chiqadi. Misol uchun, agar do'stingiz sotib olgan bo'lsa yangi narsa, va siz buni ko'rgan bo'lsangiz, pul ishlashga va shunga o'xshash narsani sotib olishga undaysiz.

Ichki motivlar. Insonning o'zida paydo bo'ling. Masalan, biror joyga borish va vaziyatni o'zgartirish istagida ifodalanishi mumkin. Bundan tashqari, agar siz bu fikrni boshqalar bilan baham ko'rsangiz, kimdir uchun bu tashqi sababga aylanishi mumkin.

Ijobiy motivlar. Ijobiy mustahkamlashga asoslangan. Misol uchun, bunday motiv o'rnatishda mavjud - men ko'p ishlayman, men ko'proq pul olaman.

Salbiy motivlar. Ular insonni xato qilishdan qaytaradigan omillardir. Misol uchun - men o'z vaqtida turmayman, muhim uchrashuvga kechikaman.

Barqaror motivlar. Inson ehtiyojlariga asoslangan va tashqaridan qo'shimcha mustahkamlashni talab qilmaydi.

Beqaror motivlar. Ular tashqaridan doimiy mustahkamlashga muhtoj.

Ushbu turdagi barcha motivlar uchta asosiy funksiyani bajaradi:

1. Harakat uchun motivatsiya. Ya'ni, shaxsni harakatga undaydigan motivlarni aniqlash;
2. Faoliyat yo'nalishi. Inson qanday qilib maqsadga erishishi va ehtiyojlarini qondirishi mumkinligini belgilaydigan funktsiya;
3. Yutuqqa yo'naltirilgan xatti-harakatlarni nazorat qilish va saqlash. O'zining yakuniy maqsadini eslab, inson o'z faoliyatini unga erishishni hisobga olgan holda moslashtiradi.

Aytgancha, faoliyatga kelsak, bu erda ham bir qator motivlar mavjud. Bu nafaqat insonning ichki ehtiyojlariga, balki uning ijtimoiy muhit bilan o'zaro munosabatiga ham bog'liq. Motiv - bu ehtiyojni qondirish uchun harakat qilish uchun turtki. Motiv - faoliyat yo'nalishini rag'batlantiruvchi va belgilovchi tanlash - ehtiyojning predmeti. Motivatsiya - bu faoliyatni keltirib chiqaradigan impuls. Chet el psixologiyasida xulq-atvorni tartibga solishda motivning tabiati va funksiyalarining bir qator xususiyatlari aniqlangan

1. Motivning motivatsion va yo'naltiruvchi funksiyasi.
2. Inson xulq-atvorini ongsiz motivlar bilan aniqlash.
3. Motivlar ierarxiyasi.
4. Muvozanat va taranglikka intilish – bu yerda motiv sof energetik tarzda tushuniladi.

Mahalliy psixologiya motivni faoliyat va ong kontekstidan ajratish uchun bu yondashuvlarni tanqid qildi. Leontiev faoliyati nazariyasida qidiruv faoliyati jarayonida ehtiyojlarni ro'yobga chiqarish va shu orqali uning ob'ektlarini ehtiyoj ob'ektiga aylantirish motivning paydo bo'lishining umumiy mexanizmi sifatida qaraladi. Demak: motivning rivojlanishi voqelikni o'zgartiruvchi faoliyat doirasining o'zgarishi va kengayishi orqali sodir bo'ladi. Insonda motiv rivojlanish manbai moddiy va ma'naviy qadriyatlarni ijtimoiy ishlab chiqarish jarayonidir. Otnogenezdagi bunday potentsial motivlar ma'lum jamiyatga xos bo'lgan qadriyatlar, ideallar, manfaatlar bo'lib, ular ichkilashtirilgan taqdirda harakatlantiruvchi kuchga ega bo'lib, motivga aylanadi. Bu motivlar ma'no hosil qilish vazifasini bajaradi, ya'ni ongda aks ettirilgan voqelikka shaxsiy ma'no beradi. Ma'noni shakllantirish funksiyalari shaxsning umumiy yo'nalishini boshqarish bilan bog'liq. Xulq-atvorni kuchaytiradigan rag'batlantiruvchi motivlar ham mavjud. Ular juda kuchli bo'lishi mumkin, ammo motivlar to'qnashuvi bo'lsa, mazmunli motivlar egallaydi. Boshqarish funksiyasi motivlar bilan bevosita emas, balki mexanizm orqali amalga oshiriladi hissiy tuzatish» xatti-harakati. Tuyg'ular sodir bo'layotgan narsaning shaxsiy ma'nosini baholaydi va agar bu ma'no motivga mos kelmasa, ular

shaxs faoliyatining umumiy yo'nalishini o'zgartiradi - motivning maqsadga siljishi. Leontievning fikricha, qidiruv faoliyati jarayonida ehtiyoj odatda o'z ob'ektiga javob beradi. Ehtiyoj ob'ektni qondirayotgan paytda ehtiyojning ob'ektivlashuvi sodir bo'ladi. Bu juda muhim voqea. Bu juda muhim, chunki ob'ektivlashtirish harakatida motiv tug'iladi. Motiv ehtiyoj predmeti sifatida belgilanadi. Xuddi shu hodisaga ehtiyoj tomondan qarasa, shuni aytishimiz mumkinki, ob'ektivlashtirish orqali ehtiyoj o'zining konkretlashuvini oladi. Shu munosabat bilan motiv boshqa yo'l bilan - ob'ektivlashtirilgan ehtiyoj sifatida aniqlanadi. Motiv - bu faoliyatni qo'zg'atuvchi va boshqaradigan, u yoki bu ehtiyojga javob beradigan, ehtiyojni aniqlaydigan yoki uni qondiradigan maqsad. Ya'ni, motivlarning asosiy vazifasi faoliyatni rag'batlantirish va yo'naltirishdir. Ehtiyojning ob'ektivlashuvi va motivning paydo bo'lishidan so'ng, xatti-harakatlar turi keskin o'zgaradi, agar shu paytgacha xatti-harakatlar yo'nalishsiz, qidiruv bo'lsa, endi u "vektor" yoki yo'nalishga ega bo'ladi. U ob'ektga yoki undan uzoqqa yo'naltiriladi - agar motiv salbiy valent bo'lsa. Bir ob'ekt atrofida to'planadigan ko'plab harakatlar motivning tipik belgisidir. Demak, boshqa ta'rifga ko'ra, motiv - bu harakat amalga oshiriladigan narsadir. Biror narsa uchun "biror kishi", qoida tariqasida, juda ko'p turli xil harakatlarni amalga oshiradi. Va bitta motiv bilan bog'langan bu harakatlar majmui faoliyat, aniqrog'i, maxsus faoliyat yoki deyiladi maxsus turdagi tadbirlar. O'z roli yoki funksiyasi nuqtai nazaridan, bitta faoliyatga "birlashuvchi" barcha motivlar bir xil emas. Qoida tariqasida, ulardan biri asosiy, qolganlari ikkinchi darajali. Asosiy motiv Etakchi motiv deyiladi, ikkilamchi motivlar motivlar-rag'batlantirishdir: ular unchalik ko'p ishga tushmaydi, balki bu faoliyatni qo'shimcha ravishda rag'batlantiradi. Keling, motivlar va ong o'rtasidagi munosabatlar muammosiga murojaat qilaylik. Motivlar har doim ham tan olinmaydi, shuning uchun motivlarning ikki toifasi ajralib turadi: tan olinganlar va tan olinmaganlar. Birinchi sinf motivlariga misol qilib, inson hayotining uzoq davrlaridagi faoliyatini yo'naltiradigan buyuk hayotiy maqsadlarni keltirish mumkin. Bunday motivlarning mavjudligi etuk shaxslarga xosdir. Ongsiz motivlar ongda boshqa ko'rinishda namoyon bo'ladi. Bunday shakllarning kamida ikkitasi mavjud. Bu hissiyotlar va shaxsiy ma'nolar. Tuyg'ular faqat motivlar bilan bog'liq bo'lgan bunday hodisalar yoki harakatlar natijalari haqida paydo bo'ladi. Agar biror kishi biror narsadan xavotirda bo'lsa, unda bu narsa uning motivlariga ta'sir qiladi. Inson faoliyati bir emas, balki bir nechta motivlar bilan turtki bo'ladi. Faoliyatni qanchalik ko'p motivlar aniqlasa, shuncha yuqori bo'ladi umumiy daraja motivatsiya. Ko'p narsa har bir harakatning harakatlantiruvchi kuchiga bog'liq.

Ba'zan bir motivning kuchi bir nechta motivlarning ta'siridan ustun turadi. Biroq, aksariyat hollarda motivlar qanchalik ko'p amalga oshirilsa, motivatsiya shunchalik kuchli bo'ladi. Agar qo'shimcha motivlardan foydalanish mumkin bo'lsa, unda motivatsiyaning umumiy darajasi ortadi. Motivlarning asosiy turlarini ko'rib chiqing.

O'z-o'zini tasdiqlash motivi - o'zini jamiyatda o'rnatish istagi; o'z-o'zini hurmat qilish, shuhratparastlik, o'z-o'zini hurmat qilish bilan bog'liq. Inson boshqalarga o'zining qadr-qimmatini isbotlashga harakat qiladi, jamiyatda ma'lum maqomga ega bo'lishga intiladi, hurmat va qadrlanishni xohlaydi. Ba'zida o'z-o'zini tasdiqlash istagi obro'-e'tibor uchun motivatsiya (yuqori ijtimoiy mavqega ega bo'lish yoki uni saqlab qolish istagi) deb ataladi.

Xulosa:

Shunday qilib, o'z-o'zini tasdiqlashga intilish, o'zining rasmiy va norasmiy mavqeini ko'tarish, o'z shaxsiyatiga ijobiy baho berish insonni intensiv ishlashga va rivojlanishga undaydigan muhim motivatsion omildir.

Boshqa shaxs bilan identifikatsiya qilish motivi - qahramon, but, obro'li shaxs (ota, o'qituvchi va boshqalar) kabi bo'lish istagi. Bu motiv mehnat va rivojlanishni rag'batlantiradi. Bu, ayniqsa, boshqa odamlarning xatti-harakatlarini nusxalashga harakat qiladigan o'smirlar uchun juda muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Карандашев В.Н. Психология введение в профессию. 2- е изд - М.: Смысл,2003[1]
2. Nabijonova D. O`quvchilarni kasbga yo`naltirish psixologiyasi. Toshkent: 2002[2]
3. Xaydarov F.I., Xaliliova N.I. "Umumiy psixologiya". - Toshkent: Mumtoz so`z, 2010[3]
4. G'oziev E.G`. Ontogenez psixologiyasi - Toshkent: Noshir , 2010.[4]
5. G'oziev E.G Psixologiya Toshkent-2019[5]
6. www.ziyonet.uz[6]